

ERZURUM KÜLTÜR EĞİTİM VAKFI

**EKEV
AKADEMİ DERGİSİ**

Cilt: 3 Sayı: 1 Bahar 2001

ANKARA - 2001

Sahibi

EKEV Adına
Selami CEYHUN

Sorumlu Yayın Müdürü
Yüksel UCA

Yayın Koordinatörü
Nurettin CEVİZ

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Azmi YÜKSEL
Prof. Dr. İbrahim CANAN
Prof. Dr. Nadim MACİT
Prof. Dr. Alaaddin BAŞAR
Prof. Dr. Faruk TOPRAK
Doç. Dr. Murat SARICIK
Doç. Dr. Ramazan ÖZEY
Doç. Dr. Emrullah İŞLER

EKEV AKADEMİ DERGİSİ Hakemli bir dergidir. Dergide yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. İzin alınmadan kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz ve çoğaltılamaz. Bilim kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir, gönderilen yazılar iade edilmez.

Yazışma Adresi:

Erzurum Kültür Eğitim Vakfı
İlmî Araştırmalar Merkezi
Cumhuriyet Caddesi Özel İdare Sitesi Kat: 2
Tel: (0442) 218 82 94 - 218 60 00
Fax: (0442) 212 38 11 ERZURUM
e-mail: ekevakademider@hotmail.com

Dizgi

ERK Yayıncılık
Necatibey Cad. 76/10 Sıhhiye - ANKARA Tel-Faks: (0.312) 231 41 97

Baskı

BİZİM BÜRO BASİMEVİ YAYIN-DAĞITIM
Merkez: Selânik Cad. 18/11 (Kat: 3) Kızılay-ANKARA
Tel: (0.312) 431 88 81 - 435 82 07 Faks: (0.312) 431 88 81
Şube: G.M.K. Bulvarı, Pınar Apt. No: 32/C Demirtepe-ANKARA
Tel: (0.312) 433 36 36 - 229 99 28 - 29

'ABDURRAHMÂN EŞ-ŞARKÂVÎ'NİN EL-FELLÂH ADLI ROMANI

Musa YILDIZ (*)

ÖZET

Bu çalışmada, 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin el-Fellâh adlı romanı, olaylar, kahra-manlar, modern anlatım teknikleri, tasvirler ve dil açısından incelenmiştir.

Abdurrahmân eş-Şarkâvî, el-Ard ("Toprak", 1954)¹, Kulûb Hâliye ("Boş Kalpler", 1956), eş-Şevâri'ü'l-Halfiyye ("Arka Caddeler", 1958), el-Fellâh ("Çiftçi", 1967) adla-rında dört roman kaleme aldı. Bunlardan en sonuncusu Mısır'da altmışlı yıllarda köylü-lerin devrim öncesi toprak ağalarının bir uzantısı olan bir bey ve yandaşlarıyla giriştik-leri mücadeleyi başarılı tasvirleriyle gözler önüne seren el-Fellâh romanıdır. 'Abdurrah-mân eş-Şarkâvî, 10 Kasım 1920 tarihinde el-Munûfiyye eyaletinin Şebîn el-Kûm şehri-nin ed-Dellâtûn köyünde kültürlü bir ailede dünyaya geldi².

'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin dünyaya geldiği yıllar, işgalci İngilizlere karşı Mı-sır'da bağımsızlık hareketlerinin oldukça yoğun bir şekilde yaşandığı yıllara rastladı. 1919 yılı başlarında, daha önce Eğitim Bakanı olarak birkaç yıl görev yapmış olan Sa'd Zağlûl (1860-1927)'ün önderliğinde bütün yurttaki İngilizlere karşı toplu bir ayaklanma başlamıştı. Bu ayaklanmaların sürmesi ve halkın mücadeleye devam etmesi sonucu İn-giltere, 28 Şubat 1922 tarihinde Mısır'ın bağımsızlığını ilan etmek zorunda kalmıştı³.

1935 yılında daha orta öğretimdeyken Paris'e gitti ve orada bir yıl kaldı. Döndüğün-de edebiyata daha fazla ilgi duymaya başladı. 1939 yılında Lise'yi bitirince edebiyat fa-kültesine girmek istedi. Ancak babasının isteği üzerine hukuk fakültesine kaydoldu. 1943 yılında Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu ve iki yıl avukatlık

*) Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Arap Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı.

1) Romanın ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Musa Yıldız, "'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin el-Ard Adlı Romanı", *Nüsha*, S.1, Ankara Bahar 2001, s. 36-45.

2) Kutb 'Abdulazîz Besyûnî, "Hivâr me'a'd-Duktûr 'Abdul'azîz Şeref Havle Edeb 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî", *el-Kâhira*, S.79, Kahire 15 Ocak 1988, s.36.

3) Ayrıntılı bilgi için bkz. Fahir Armaoğlu, *20 Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1990)*, Ankara 1993, I, 204-205; Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı (1914-1944)*, Ankara 1997, s.29-30; Musa Yıldız, *Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, G.Ü., Sos. Bil. Enst., Ankara 1998, s.2-4.

yaptı. Bir süre eğitim bakanlığında müfettiş olarak çalıştı⁴. Daha sonra sırasıyla *et-Ta-lî'a*, *el-Musavver*, *el-Ğad*, *el-Misrî*, *eş-Şa'b*, *Ahbâru'l-Yevm*, *Rûzu'l-Yûsuf* dergilerinde yöneticilik görevlerinde bulundu. 1977 yılında Sanat ve Edebiyat Yüksek Kurumunun⁵ genel sekreteri oldu. 1979 yılında bu görevinden istifa ederek *el-Ehrâm* gazetesinde yazarlığa başladı ve hayatının sonuna değin bu görevini sürdürdü. 1984 yılında edebiyat alanında devlet takdir ödülüne layık görüldü. 1985 yılında birinci derece bilim ve sanat nişanını aldı⁶. 1987 yılında doğduğu günle aynı gün olan 10 Kasım'da vefat etti. Geriye roman, kısa hikâye, tiyatro, şiir ve fikrî makale alanlarında yirmi beş kadar eser bıraktı⁷.

'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin eserlerindeki ana temanın daha iyi anlaşılması için kendisiyle yapılan bir söyleşi sırasında sorulan "Hayat ve edebiyat konusunda düşünceleriniz ve değerlendirmeleriniz nasıl oluştu?" sorusuna verdiği cevap oldukça önemlidir⁸:

"Ta başından beri düşüncelerimi sınırlayan fakir bir köyde çiftçiler arasında büyüdüm. Çünkü onlar İngilizlere, sosyal ve siyasal baskıya karşı gelmekle birlikte, sürekli olarak siyasal ve sosyal özgürlük istiyorlardı. Daha küçük yaşlardayken özgürlük, adalet, bağımsızlık ve kahrolsun zulüm sloganlarını duydum. Köyde cereyan eden gösteri yürüyüşlerinde adamların arkasına takılıp bu sloganları attık. O çocukluk zamanlarından bu yana içimde zulme nefret, adaletle sevgi ve özgürlük yolunda mücadele hisleri depreşti. Böylece çiftçilerin şarkıları ve halk türküleri vicdanımın oluşmasına katkı sağladı..."

el-Fellâh romanını şu şekilde özetlemek mümkündür:

Kahraman-anlatıcı yazar, ikamet ettiği Kahire'de dolaşırken uzun yıllardan beri görmediği amcasının oğlu 'Abdulazîm ile karşılaşır. 'Abdulazîm tarım bakanıyla görüşmek ve ona köydeki haksızlıkları arz etmek için

- 4) Ramadân Muhammed el-Câriye, *el-A'lâmü'l-İslâmiyye fi Edeb 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi); Câmî'at 'Ayn Şems, Kulliyet Âdâb, Kismu'l-Luğati'l-'Arabiyye ve Âdâbihâ, Kahire 1987, s.12-13.
- 5) Günümüzde Mısır'da Kültür Yüksek Kurumu olarak faaliyet yürütmektedir.
- 6) "'Abdurrahmân eş-Şarkâvî fi Sutûr", *el-Kâhira*, S.79, Kahire 15 Ocak 1988, s.38.
- 7) Kısa hikâye koleksiyonları: *Erdu'l-Ma'reke* (1952), *Ahlâm Sağira* (1954); Şiir kitapları: *Min Ebin Misrî ile 'r-Re'is Trâmân* (1952), *Risâle ilâ Cünsûn* (1967); Tiyatroları: *Me'sat Cemile* (1952), *el-Fetâ Mehrân* (1966), *Timsâlu'l-Hurriyye* (1967), *Vatanî 'Akkâ* (1969), *Se'rullâh (el-Huseyn Sâ'iren*, 1970), *Se'rullâh (el-Huseyn Şehiden*, 1972), *en-Nesru'l-Ahmar* (1974), *Ahmed 'Urâbî* (1982). Hayatı ve eserleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Ramadân Muhammed el-Câriye, *a.g.e.*, s.9-56; Mustafâ 'Abdulğani, *eş-Şarkâvî Mutemerriden*, Kahire 1987; *el-Kâhira* ('Abdurrahmân eş-Şarkâvî Özel Sayısı), S.79, Kahire 15 Ocak 1988; Kemâl Muhammed 'Alî, *'Abdurrahmân eş-Şarkâvî el-Fellâhu's-Sâ'ir*, Kahire 1990, s.55-56; Semer Rûhî el-Faysal, *Mu'cem Rivâ'iyyine'l-'Arab*, Trablus 1995, s.254-255; Sureyyâ el-'Useylî, *Edeb 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî*, Kahire 1995, Robert B. Campbell, *Contemporary Arab Writers*, Beyrut 1996, I, 775-777; Muhammed Ramadân Yûsuf, *Te-timme li'l-A'lâm li'z-Zirikli*, Beyrut 1998, I, 277-279.
- 8) Nebîl Ferec, *Mevâkif Sekâfiyye*, Kahire 1980, s.218.

*Kahire'ye gelmiştir. Birlikte çok özlediği köylerine giderler. Ancak yazar Kahire'de ve amcasının oğlunda büyük değişiklikler fark eder. Köyde ise devrim sonrası gerçekleştirilen tarım reformu sonucu araziler toprak ağalarının ellerinden alınmış ve belirli oranlarda çiftçilere paylaştırılmıştır. Köyde daha önce geniş bir araziye sahip olan eski bir beyin oğlu Rizk Bey tarım reformuyla azalan arazilerini tarım reformu kontrolörünü (muşrifü'l-islâhi'z-zirâ'i) ayarlayarak hileyle eski hâline getirmeye çalışmış ve insanların üzerinde devrim öncesinde olduğu gibi hakimiyet kurmuştur. Ayrıca başkanlığını yaptığı kooperatif alet ve makinelerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. Hatta daha da ileri giderek kendisine bey diye hitap etmeyen Sâlim adlı bir genci ağaca bağlattırarak kırbaçlattır-
mıştır. Köy halkı da bu zulme karşı mücadeleye başlamış ve haklarını aramak için yetkililere müracaatta bulunmuştur. Ancak Rizk Bey eskiden kalan nüfuzunu kullanarak kendisine karşı mücadele edenleri tutuklatmıştır.*

Anlatıcı, çiftçilerin temsilcisi olarak Kahire'ye gelir. Onların talebi üzerine Seyyide Zeyneb, Hz. Hüseyin gibi türbeleri ziyaret eder ve orada tutukluların bırakılması için dua eder. Emniyet müdürü arkadaşı olan Fer-mâvî ile yolda karşılaşır. Ondan haksız yere tutuklanan köylülerin serbest bırakılmasını ister. Bunun üzerine köylüler bir gün sonra serbest bırakılırlar. Tutukluların köye dönmeleriyle birlikte köy bayram yerine döner. Em-niyet müdürünün de desteğiyle köyde sosyalist birlik ve kooperatif seçim-leri yenilenir. Rizk Bey ve yandaşları görevden uzaklaştırılır. Böylece kö-ye adalet hakim olur ve roman mutlu sonla biter.

Romandaki kahramanlar Mısır köy hayatının içinden özenle seçilmiş; canlı, hareketli, sürekli olarak gelişme gösteren büyük ölçüde iyi çizilmiş karakterlerdir. Romanda belli bir ana kahraman yoktur. Okuyucu karşısına ilk çıkan kahraman, uzun zamandan beri köyüne gelmeyen kahraman anlatıcı-yazardır. Bu anlatıcı olayların içinde bizzat yaşamasına rağmen, pek fazla aktif olmayan bir yapıya sahiptir. Yalnızca romanın sonlarına doğru çiftçilerin isteği üzerine Kahire'ye gider, orada türbeleri ziyaret eder ve tutukluların serbest bırakılması için ilgili makamlar nezdinde girişimde bulunur. Ancak bir sonuca varamaz. Sonunda yolda tesadüfen karşılaştığı emniyet müdüründen yardım ister ve onların serbest bırakılmasını sağlar.

Romanın en önemli kahramanı ilk sayfalardan sonuna kadar aktif olan kahraman anlatıcı-yazarın amcasının oğlu ve köyden ilkokul arkadaşı 'Abdulazîm'dir. Örnek bir çiftçinin sembolü olan 'Abdulazîm'in Kahire'de Fen Fakültesinde öğrenci olan Fethî adında bir oğlu vardır. Zaman zaman onu ziyaret etmek amacıyla köyden Kahire'ye gider. Yine bir Kahire ziyareti sırasında uzun yıllardan beri görüşmediği yazarla karşılaşır ve birlikte köye gelirler. Köyde beyin haksız uygulamalarına karşı verdiği mücadele sebebiyle bir süre tutuklu kalır ve işkence görür.

Olayların gelişmesinde büyük etkisi olan bir kişi de köydeki ilkokulun müdürü olan 'Abdulkaksûd'dur. Modern düşünceli birisidir. Zaman zaman okuduğu Cuma hutbele-riyle de Şeyh Tulba'nın yerini almaya başlar. Rizk Beye karşı verilen mücadelede başı çektiği için tutuklanır ve diğer tutuklularla birlikte bir süre hapiste kalır.

Devrim sonrası kadının örnek modeli olarak sunulan Ensâf da romanda fonksiyonel bir kişidir. Yirmi yaşında dul kalır. Sâlim adında bir oğlu olduğu için kendisini ona adar ve gelen evlilik tekliflerini kabul etmez. Devrimle birlikte yapılan tarım reformu sonu- cu dört dönümlük bir araziye sahip olur ve bu araziye ekip biçerek çocuğunu zorluklar- la büyütür. Beye karşı verilen mücadelede kadın olmasına rağmen yerini alır ve köyde yapılan yolsuzlukları dile getirmek üzere Kahire'ye tarım reformu bakanıyla görüşmek için gider. Köyde yapılan yeni seçimlerde kooperatif sekreterliği görevine getirilir.

Ensâf hanımın oğlu Sâlim de annesi gibi aktif rol oynayan bir kahramandır. Haksız- lıklara karşı mücadeleden yılmayan bir gençtir. Rizk Beyin hileyle elde ettiği dört dö- nümlük verimli arazisini geri istediği ve ona bey diye hitap etmediği için ağaca bağlanar- ak kırbaçlattırılır. Buna rağmen mücadeleye devam eder, tutuklanır ve bir süre hapiste yatar. Şeyh Tulba'nın kızı Tefide'yi sever ve onunla evlenmek ister. Şeyh bu evliliğe kar- şı çıkar. Ancak köylülerin ısrarı üzerine Şeyh kızını Sâlim'e vermek zorunda kalır.

Şeyh Tulba'nın kızı Tefide de fonksiyonel karakterlerdendir. Köyde güzelliği ve dü- rüstlüğü ile dikkat çeken bir kızdır. Rizk Beyin yanında hizmetçi olarak çalışmasına rağ- men, ona karşı verilen mücadelede yerini alır. Sâlim'e ve Tevfik Hasaneyn'e ilgi duyar. Okuma-yazma öğrenmek için okula gitmek ister, ama dar görüşlü olan babası klâsik ge- rekçelerle onu okula göndermez. Ancak Sâlim'le evlendikten sonra bu arzusuna kavu- şur.

Romanda çiftçilerin haklarını ellerinden aldırın ve şu ana kadar sıralanan kahraman- ların karşılarında yer alan fonksiyonel karakterler de vardır. Bunlardan en önde geleni Rizk Beydir. Mısır'da paşa, bey gibi lakapların 1953 yılında kaldırılmasına rağmen ba- basının bir bey olması sebebiyle bu lakabı kullanmaya devam eden bir kişidir. Köydeki en geniş arazi olan otuz beş dönümlük arazinin sahibidir. Devrim sonrası kurulan Sosya- list Birlik Komitesi sekreteri ve köy kooperatif başkanıdır. Kahire Üniversitesinde ede- biyat eğitimi gören 'Aliyyât adında bir kızı ve kasabada okuyan dört oğlu vardır. Kızı, Kahire'de ikamet eden amcası Ferhât Beyin yanında kalır. Fen Fakültesi öğrencisi am- casının oğlu Mâcid bu kızı sever.

Bu grubun destekçilerinden biri de köyün hocası Şeyh Tulba'dır. Rizk Beyin haksız uygulamalarına birer gerekçe bulmaya çalışır. Tefide adında Rizk Beyin evinde hizmet- çi olarak çalışan bir kızı vardır. Klâsik eğitim görmüş, kızların okumasına karşı gelen bir kişidir.

Şeyh Tulba gibi karşı tarafta yer alan bir başka kişi de Tevfik Hasaneyn'dir. Köyde tefecilikle uğraşan, cimriliğiyle meşhur olmuş, sevilmeyen bir adamın oğludur. Rizk Bey

tarafında yer alarak köylüler üzerinde baskı kurmakta onun en büyük destekçisidir. Acımasız bir yapıya sahiptir. Rizk Bey bir keresinde kendisine küstahlık yaptığı gerekçesiyle Sâlim'i buna kırbaçlattırılmıştır. Babasının tam olarak kim olduğu konusunda birçok dedikodu vardır.

Romanda olayların gelişmesinde ikincil rol oynayan kişiler de vardır. Bunlar; köy korucusu Hilâlî, Rizk Beyin köyde terör havası estiren yeğeni İsmail Bey, Rizk Beyin kardeşi Ferhât Bey, ilkokul öğretmeni Reyyân, tarım reformu kontrolörü ve varlığı hiç hissedilmeyen muhtardır.

'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin bu romanındaki kahramanları ilk romanı olan el-Ard'daki kahramanların sadece isimleri değiştirilmiş birer uzantıları gibidir. eş-Şarkâvî'nin romanlarında genellikle yedi tip kahraman bulunmaktadır. Bunlar; anlatıcı, toprak ağası bey, muhtar, cesur çiftçi, ilkokul öğretmeni, din adamı, genç kız veya cesur köylü kadındır. Bu romandaki Rizk Bey el-Ard romanındaki Mahmûd Bey'in; 'Abdulazîm, 'Abdülhâdî'nin (her ikisi de anlatıcının amcasının oğludur); 'Abdülmaksûd ve Reyyân, Muhammed Efendî ve Şeyh Hassûne'nin; Şeyh Tulba, Şeyh Şinnâvî'nin; Tefide ve En-sâf, Vasîfe'nin karşılığıdır.

el-Fellâh romanı 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin diğer romanlarında olduğu gibi şiir lirizminin hakim olduğu şu cümlelerle başlar:

"Ansızın köyülme dönmeye karar verdim.

Oradaki her şeye karşı olan güçlü özlemin ansızın içimden nasıl patlak verdiğini bilmiyorum... Küçük bir nehir kenarındaki dünyanın bu sakin köşesine!..

Ne var ki sabah biraz buruktu...

Gündüz olmasına rağmen güneş doğmak istemiyor, gökyüzü renksiz yoğun bulutlarla kaplı. Dün gece çok sigara içtiğimden duman soluyorum. Bir daha içmemeye yemin ettim. Buna rağmen sigara elimde ve zihnim bomboş. Hava soğuk, ama durgun ve kalbe baskı yapan kaskatı kesilme anındaki tedirginlik gibi hareketsiz.

Bu buruk sabahı birçok kez tattım... Ancak ülkemin dışında!

Onu tattım... Onunla birlikte mutluluğa özlemi tattım. Uzakta olma, memleket hasreti ve meçhulün arkasından koşma hayata tuhaf bir burukluk katıyor... Her şeye rağmen tatlı bir şey!..

Bulutlar Kasru'n-Nîl caddesinde eski binalar üzerine gölgelerini bırakıyor.

Sanki ben bu anları daha önce bin defa yaşadım!.."⁹

9) 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî, *el-Fellâh*, Kahire ts., 'Âlemü'l-Kutub, s.1. Bundan sonra romana parantez içinde sayfa numaraları verilerek yapılacak göndermeler romanın bu baskısına aittir.

'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin bu romanında el-Ard romanında olduğu gibi olaylar toprak sahibi bey ve yandaşları ile ezilen çiftçiler arasında geçer. Güçlü olan bey kendisine karşı verilen mücadeleye rağmen haksız uygulamalarını devam ettirir. Ancak el-Felâh'da durum biraz daha farklılık arz eder. Çünkü bu romanda baskıcı bey ile yandaşlarının gücü kırılır ve adalet hakim olur. Bunun da sosyalist bir devrim olan 23 Temmuz 1952 devriminin bir sonucu olduğu empoze edilir.

Kahraman anlatıcı-yazar romanın ilk bölümlerinde eski-yeni Kahire/Mısır arasında adeta 23 Temmuz 1952 devrimi sonrası değişimi göstermek için romanın ilk bölümlerinde karşılaştırmalar yapar. Yazar Paris'e gitmeden önce (1955 öncesi) sokaklarda modern giyimli bayanlara pek rastlanmazken, döndüğünde bu tür kadınları sayısının arttığını fark eder (s.10-11). Köylerindeki Seyyid Mes'ûd adındaki Allah dostu zatın mezarında eskiden çok görkemli törenler yapılırken, şimdi toplanan paralarla fakirlere yardım yapılır (27). Önceden köye geldiğinde kapıların önünde erkek ve kadınlar oturup boş vakit geçirmekte, çocuklar sokaklarda oynamakta iken, şu anda yollar bomboş bir hâldedir. Bu durumu gören yazar kendi kendine şöyle der:

"İkinci üzereydi. Yollarda kimseye rastlayamadık... Bu insanlar nereye gitti?"

Eskiden günün her vaktinde evlerinin önünde oturan bir ya da birkaç adama, kapıların eşiğinde vakit geçiren kadınlara, bir oyana bir bu yana giden kızlara ve her yerde oynayan çocuklara rastlardım...

-Bu köye ne oldu böyle, terkedilmiş gibi...

-Doğrusu sen uzun zamandan beri köye gelmedin... Adamlar tarlalarda... Kızlar ya fabrikalarda ya da okullarda yahut tarlalarda... Yaşlılar evlere kapanmışlar... Küçük çocuklar hâlâ okuldalar, az sonra çıkmak üzereler... (28-29)

Sâlim'in annesi Ensâf'ın köyde olan biteni bakana şikayet etmek için gittiği Kahire'de bir gün içinde gördüğü şu manzalar da Mısır'daki değişimin işaretleridir:

"Kendi yaşında kadınlar hâlâ çocuk gibiler. Büyük bir araba sürüyorlar... Bir araba beş bin cüneyh... Onlardan birisi pantolon giyiyor ve yaramaz bir çocuk gibi geziyor." (115)

"Kahire'ye yaptığı sabahtan ikinci vaktine kadar süren bu hızlı ziyarette gördüklerinin hepsi onu şaşırttı. Özellikle elinde bir köpekle gezen bir hanımefendinin görüntüsü... Tilki gibi bir köpek..." (115)

"Bir başka Kahire'li bayan erkek gibi saçlarını kısaltmış, köyde arazi sulama günlerinde gençlerin suya dalmak için giydikleri gömlek gibi diz kapağının üstüne kadar ulaşan kısa bir elbise giyinmiş, aynı zamanda diz

kapağının üzerine kadar bacakları açık olduğundan utanmıyor. Yanaklarına da allık sürmüş ve dudakları da boyah..." (116)

Bu manzaralardan daha dikkat çekicisi bir köylü ve hem de dul bir kadın olan En-sâf'ın yalnız başına köyden başkent Kahire'ye tek başına gitmesi ve orada yetkililerle görüşmek için girişimlerde bulunmasıdır. Bu durum devrimden sonra Mısır'da olan değişimin en büyük göstergesidir.

Anlatıcının amcasının oğlu 'Abdulazîm'in romanın ilk sayfalarında anlatıcıya Paris'i özlediği kadar köyünü özlemediğini, köyüne gelip orada birkaç gün kalması gerektiğini, aydın insanların ve genç neslin köyleriyle bağlarını kopardıklarını, bir yere gitmek istediklerinde hep Avrupa'ya gittiklerini söylemesi (s.4-5) o dönem aydınlarının durumunu ortaya koymak açısından oldukça anlamlıdır. Bu durum yazarın kendisine yaptığı bir özeleştiri ve Mısır aydınına yaptığı bir genel eleştiri mahiyetindedir.

Romandaki zaman el-Ard romanında olayların geçtiği yaz mevsiminin aksine kış mevsimidir. Romanın ilk cümlesi olan "Ansızın köyüme dönmeye karar verdim."(s.1) ifadesinden anladığımız kadarıyla bu geliş ani bir geliş olmuştur. Zaten kendisi de romanın ilerleyen sayfalarında "Yıllardan beri kışın köyümü ziyaret etmemiştim!.. Orayı bir ya da iki günlüğüne yazın ziyaret etmeye ve sonra dönmeye alışmıştım!.." (s.24) cümlesiyle bunu teyit etmiştir. Son cümlesi olan "Yeni mahsul buğday olgunlaştı." (s.297) cümlesi baharın da bir müjdecisi olmuştur. Olayların geçtiği yıl, yazarın zaman zaman romanın içine serpiştirdiği şu cümlelerinden 1965 yılı olduğu anlaşılır:

"Teftde'yi 1955 yılı yazından sonraki on yıl içinde birkaç kez gördüm." (s.36)

"Devrim olalı on üç sene oldu..." (s.49)

"Bu on üç yıl içinde çok şey değişti." (s.51)

"Bu devrimden iki yıl önce sen daha iki yaşında bir çocukken, yani bundan tam on beş yıl önce baban öldü..." (s.119)

"Topraklarını çiftçilere iade etmek için yapılan devrimden on üç yıl sonra onlara bu ümitsizliği veren kim?" (s.241)

"Ben 1900 yılında doğmuşum, şu anda 1965 yılındayız." (s.272)

Olayların geçtiği yıl olan 1965 yılı, yazarın köyüne yakın olan Kemşîş köyünde toprak sahibi ağalarla çiftçiler arasında yaşanan sıcak olayların geçtiği yıldır¹⁰. Bu olayların bir uzantısı olarak 1966 yılı Mayıs ayında bir halk kahramanı ve direnişçisi olan Sa-

10) Bu olayların ayrıntısı için bkz. Lütfî el-Hülî, "Termûmetr Kemşîş", *et-Tali'a*, Temmuz 1966, s.6.

lâh Huseyn öldürülmüştür¹¹. Böylece yazar bu olayları esas alarak romanın ana yapısını oluşturmuştur. Roman okuyucusuyla tefrika edildiği bir gazete aracılığıyla 1967 yılında tanışmıştır. Bazı eleştirmenler (örneğin; Sureyyâ el-'Useylî ve Ahmed Muhammed 'Atiyye) tarafından romanın 1967 Arap-İsrail savaşı yenilgisinin, devrimin yanlış uygulamalarının tabii bir sonucu olarak doğduğunun habercisi niteliğinde olduğu değerlendirilmesini yapmaktadır¹². Olayların geçtiği ana mekan ise anlatıcının köyüdür. Ancak kısa sürelerle kahramanların problemlerini çözmek için gittikleri şehir merkezi ve Kahire'de de bazı olaylar geçmektedir.

'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin bu romanında çoğu zaman olaylardan uzaklaşarak vaz üslubuyla siyasî konularda ayrıntılı açıklamalarda bulunması eserin bir siyasî roman havasına bürünmesine ve sanatsal yapısının olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmuştur. Eleştirmenlerden Ahmed Muhammed 'Atiyye'nin "eş-Şarkâvî'nin bütün romanları bir sohbet tarzındadır. Bu romanların sanatsal yapıları pek sağlam değildir." sözleri bu görüşü destekler niteliktedir¹³. Bu duruma en iyi örnek olarak, yazarın dünyadaki insanlık dışı uygulamalardan bahsettiği romanın dördüncü bölümünün giriş cümleleri olan beş sayfalık kısmını (61-65) ve iyi-kötü mücadelesini işlediği onuncu bölümün ilk dört sayfalık kısmı (178-181) verilebilir.

Romanın örgüsü oldukça sağlamdır. Eser 16 bölümden oluşmakla birlikte, aradan bir bölüm çıkarıldığı takdirde bütün kareler bozulacak gibidir. Romanda çoğunlukla kahraman anlatıcı-yazar tekniğiyle birinci tekil şahıs anlatımı (otobiyografik yöntem) kullanılır¹⁴. Ben'li anlatım okuyucuların kendi hatıralarına dönmelerine ve romanda geçen olaylar ile kendi başlarından geçenler arasında bir bağ kurmalarına yardımcı olur. Bazen de kahraman-anlatıcı ortadan kaybolur ve o'lu anlatıma (tanrısal anlatım) geçilir. Romanda bu şekilde anlatımda değişiklikler yapılması romanı monotonluktan kurtarır ve sürükleyiciliğini artırır. 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî, romancıların anlatım biçimlerini zenginleştirmek, etkili ve sürükleyici hâle getirmek amacıyla başvurdukları iç monolog (8,135), hatıralar yoluyla anlatım (13-18,24), rüya yoluyla anlatım (213-216) gibi bazı modern anlatım tekniklerini de ustaca kullanmıştır.

Sıkça kullanılan kişi (12, 29, 35, 41, 71-72, 102, 134, 186, 193, 230) ve yer (23, 80) tasvirleri oldukça başarılıdır. Bunlardan en etkileyici olanı anlatıcının yaptığı şu kişi tasviridir:

"İpek gömleğinin yakasının iç kısmından boynunu salladı. Kaliteli Fransız marka kravatını düzeltti. Gümüş rengi saçlarını sıvazladı. Ben ve

11) 'Abdulmuhsin Tâhâ Bedr, *a.g.e.*, s.151; Ramadân Muhammed el-Câriye, *a.g.e.*, s.28.

12) Sureyyâ el-'Useylî, *Edeb 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî*, Kahire 1995, s.368; Ahmed Muhammed 'Atiyye, "el-Muhtevâ es-Sevrî li Edebi'ş-Şarkâvî", *el-Mecelle*, S.163, Temmuz 1970, s.57.

13) Ahmed Muhammed 'Atiyye, *a.g.m.*, s.56.

14) Bu anlatım, ravi Hâmid'in olayları naklettiği *Zeyneb* romanını hatırlatır. Bkz. Rahmi Er, *a.g.e.*, s.77-89.

amcamın oğlu 'Abdulazîm'in bulunduğu yerde ağır etkisini bırakan kokusuyla kalabalık arasında kayboldu." (s.12)

Yazar, kahramanlarının kullandıkları cümleleri arasına görüşlerine dayanak oluşturacak şekilde Tâhâ Huseyn'in *Şeceratu'l-Bu's* ("Keder Ağacı", 1944) romanında¹⁵ görüldüğü gibi bazen âyetleri (45, 46, 70, 174, 217, 231, 234, 235, 248) bazen de hadisleri (44, 46, 96-97) katmıştır.

Romanda anlatım kısmında zaman zaman serpiştirilen sicâr ("pipo",13), sarây ("sarây",57), carsûn ("garson",16), bîh ("bey",38), bek ("bey",58), arabacî ("şoför",58), kirbâc ("kırbaç",58), rûbdîşambr ("sabahlık",59), lîmûnâde ("limonata",60), el-bûsta ("posta",114), ûda ("oda", 129) ve bârti ("parti",249) gibi halk dili ("el-Luğatu'l-Âm-miyye") kelimeler hariç tamamen edebî Arapça ("el-Luğatu'l-Fushâ") kullanmıştır. Diyaloglarda ise eş-Şarkîye eyaletinin halk diline yer vermiştir. Roger Allen'in da dediği gibi¹⁶ 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin diyaloglarda halk dilini kullanması köylülerin verdikleri mücadeleyi en etkili şekilde ifade etmeye yardımcı olmuştur. Sıkça kullanılan bu diyaloglar sürekli bir hareketlilik içinde olan romana daha fazla hareketlilik ve dinamizm kazandırmıştır.

Muhammed Huseyn Heykel'in (1888-1956) *Zeyneb* (1914)¹⁷, 'Abdulkâdir el-Mâzî-nî'nin (1890-1949) *İbrâhîm el-Kâtîb* ("Yazar İbrahim", 1931)¹⁸, Tevfik el-Hakîm'in (1902-1987) *'Avdetu'r-Rûh* ("Ruhun Dönüşü", 1933)¹⁹, *Yevmiyyât Nâ'ib fi'l-Eryâf* ("Bir Savcının Kırsal Bölgelerdeki Günlüğü", 1937)²⁰ ve Tâhâ Huseyn'in (1889-1973) *Du'â'u'l-Keravân* ("Yağmurkuşunun Çağrısı", 1941)²¹ romanlarından sonra 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî'nin el-Fellâh adlı bu romanı ile daha önce kaleme aldığı el-Ard ve Kulûb Hâliye romanları Mısır köy hayatını konu edinen romanların bir devamı niteliğindedir. Ayrıca 1965 yılında bir köyde geçen olayları aktarması bakımından da tarihî bir özelliğe sahiptir. Böylece 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî, ilk romanı olan el-Ard romanında olduğu gibi son romanı olan el-Fellâh'la geriye okuyucunun zevkle okuyabileceği gerçek bir Mısır romanı daha bırakmıştır.

15) Romanın ayrıntılı incelemesi için bkz. *a.e.*, s. 242-259.

16) Roger Allen, *The Arabic Novel*, Syracuse 1995, s.96.

17) Romanın ayrıntılı incelemesi için bkz. Rahmi Er, *a.g.e.*, s. 77-89.

18) Romanın ayrıntılı incelemesi için bkz. *a.e.*, s. 90-100.

19) Romanın ayrıntılı incelemesi için bkz. *a.e.*, s. 101-112.

20) Romanın ayrıntılı incelemesi için bkz. *a.e.*, s. 167-180.

21) Romanın ayrıntılı incelemesi için bkz. *a.e.*, s. 136-153; a.mlf., *Tâhâ Huseyn ve Üç Romanı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), A.Ü., Sos. Bil. East., Ankara, 1988, s. 178-206.